

Struktura indeksa: B-stablo

<http://cis.stvincent.edu/html/tutorials/swd/btree/btree.html>

Uvod

- ISAM (Index-Sequential Access Method, IBM sredina 60-tih godina 20. veka)
- Nedostaci: sekvencijalno pretraživanje indeksa
- Poboljšanje: indeks nad indeksom
- Uopštavanje: drvoidna indeksna struktura
  - svaki nivo osim nivoa lista je redak indeksa
  - ilustracija

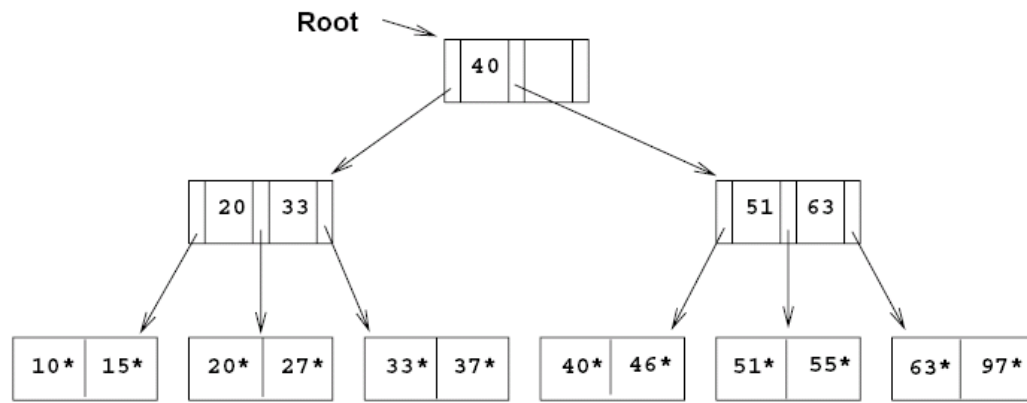

Figure 9.5 Sample ISAM Tree

ISAM

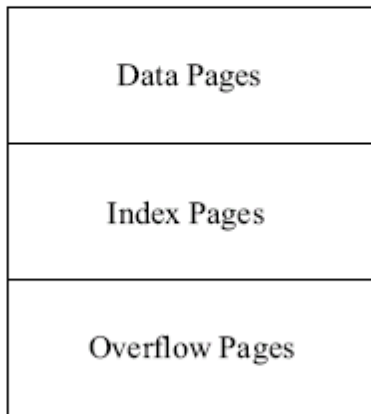

Figure 9.4 Page Allocation in ISAM

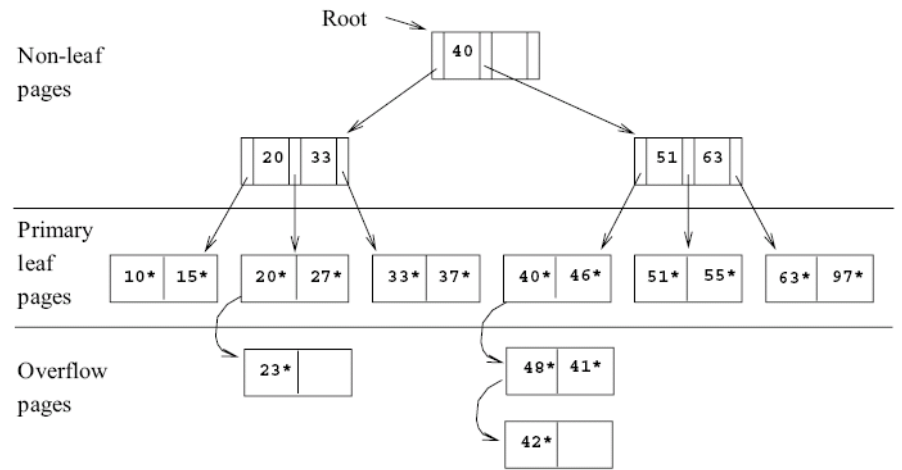

Figure 9.6 ISAM Tree after Inserts

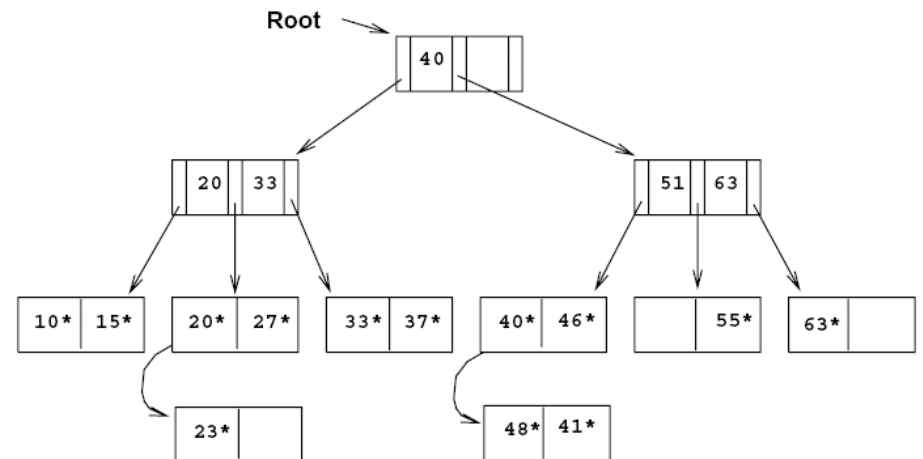

Figure 9.7 ISAM Tree after Deletes

Definicije

Graf

- *Usmereni graf* Γ je uređeni par (A, r) , gde je A – konačni skup a r – binarna relacija nad skupom A .
- Elemente skupa A zovemo *čvorovi*, a elemente skupa r – *potezi*. Ako je $(a_i, a_j) \in r$ poteg, kaže se da je čvor a_i – *neposredni prethodnik* čvora a_j , a da je čvor a_j – *neposredni sledbenik* čvora a_i ; takođe, čvor a_i je *izlazni čvor* potega (a_i, a_j) , a čvor a_j je *ulazni čvor* potega (a_i, a_j) .
- *Ulazni red* čvora a_i je broj potega kojima je taj čvor – ulazni čvor, a *izlazni red* čvora a_i je broj potega kojima je taj čvor – izlazni čvor.
- *Putanja dužine* n od čvora a_i do čvora a_k u grafu Γ je niz čvorova $(a_i, a_{i+1}, \dots, a_{i+n})$, takvih da je $a_{i+n} = a_k$ i $(a_j, a_{j+1}) \in r$ za svako $j = i, i + 1, \dots, i+n-1$. Putanja od čvora a_i do čvora a_k , dužine veće od 1, za koju važi da je $a_i = a_k$, zove se *ciklus*.

Stablo

Stablo

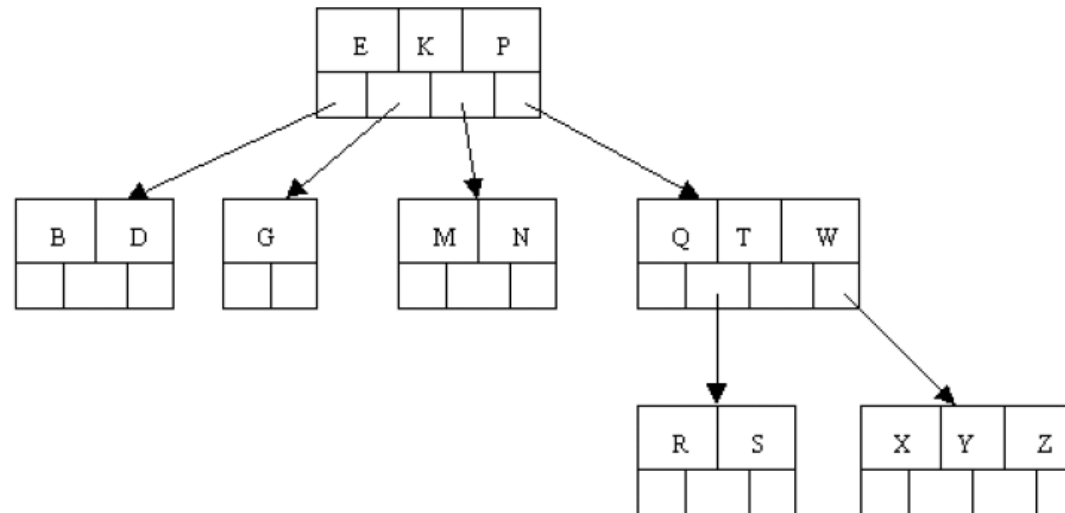
Graf Γ je *stablo* ako zadovoljava sledeće uslove:

- ulazni red svakog čvora (osim jednog) je 1;
  - ulazni red jednog čvora je 0, i taj čvor se zove *koren* stabla;
  - izlazni red svakog čvora je ≥ 0 i konačan;
  - graf Γ ne sadrži cikluse.
-
- čvorovi bez neposrednih sledbenika zovu se *listovi* stabla (izlazni red svakog lista je 0);
  - *visina* stabla je maksimalna dužina putanje od korena do nekog lista stabla.
  - čvorovi – neposredni sledbenici istog čvora zovu se *braća*

Stablo reda m

- Stablo reda m je stablo u kome je izlazni red svakog čvora manji ili jednak m (svaki čvor ima najviše m sledbenika).
- Svaki čvor sadrži određen broj *ključeva*; čvor sa k sledbenika sadrži tačno $k - 1$ ključeva.
- Ako su ključevi i podstabla uređeni kao kod stabla pretrage, stablo reda m naziva se **stablom pretrage reda m** .
- Primer: stablo pretrage reda 4 (prvi red čvora prikazuje ključeve, drugi red pokazivače na čvorove sledbenike).
- U realnoj situaciji, umesto ključa biće ceo slog, pa će u prvom redu biti niz slogova koji uključuje ključ i pridružene podatke (ili ključ i redni broj sloga, ako su slogovi smešteni u posebnoj datoteci).

Stablo pretrage reda m: primer

Stablo pretrage reda m: osobine

- Čvor stabla pretrage reda m može da se predstavi strukturom sa brojem ključeva (*int Broj*) i dva niza: nizom *Ključevi* od m-1 ključeva nekog tipa i nizom *Grane* od m pokazivača na strukture istog tipa
- Struct NodeType
{
    int Broj; // broj ključeva smeštenih u tekućem čvoru
    tipKljuča Ključevi[m-1]; // niz za najviše m-1 ključeva
    struct NodeType *Grane [m]; // niz pokazivača
} N;
- U tom slučaju, stablo pretrage reda 4 (slično za m) treba da zadovolji sledeće uslove u vezi sa uređenjem ključeva:

Stablo pretrage reda m: osobine

- Ključevi u svakom čvoru su u rastućem poretku.
- U svakom čvoru N važi:
  - Podstablo koje počinje u strukturi N.Grane[0] sadrži ključeve koji su manji od N.Ključevi[0].
  - Podstablo koje počinje u strukturi N.Grane[1] sadrži ključeve koji su veći od N.Ključevi[0] i istovremeno manji od N.Ključevi[1].
  - Podstablo koje počinje u strukturi N.Grane[2] sadrži ključeve koji su veći od N.Ključevi[1] i istovremeno manji od N.Ključevi[2].
  - Podstablo koje počinje u strukturi N.Grane[3] sadrži ključeve koji su veći od N.Ključevi[2].
- Ne govorimo o duplikatima

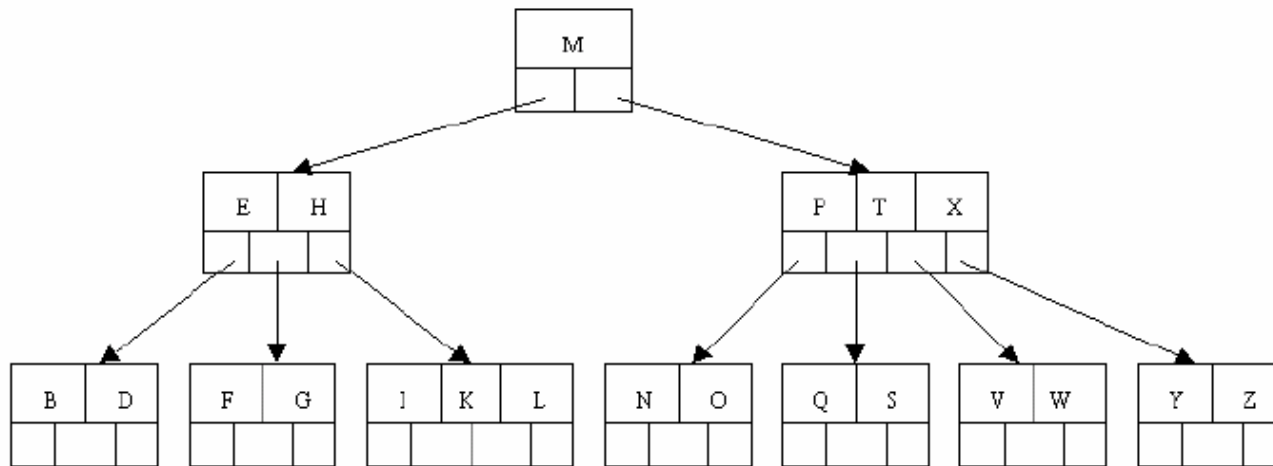
B-stablo

- Posebno poželjna osobina stabla pretrage reda m , kada je u pitanju efikasnost njegovog pretraživanja, jeste *balansiranost* koja označava da je dužina puta od korena do svakog lista jednaka.
- Visina stabla: $\log_m Br$, Br – ukupan broj ključeva u stablu; obično 3-4 (npr. 10000000 ključeva, $m=50$, visina 4)
- Jedna specifična struktura balansirano stabla, poznata kao **B-stablo**, poslužila je kao osnov za izgradnju niza struktura podataka koje se koriste u implementaciji indeksa.
- Struktura **specijalizovana za korišćenje na disku**
- **Čvorovi** – blokovi fiksne veličine na disku – “**stranice**”
- Puno ključeva na jednoj stranici, puno sledbenika, veliki red m – velika efikasnost pristupa podacima na disku

B-stablo

- B-stablo reda m je stablo pretrage reda m takvo da:
  - Svi listovi su na najnižem nivou (stablo je balansirano)
  - Svi unutrašnji čvorovi (osim možda korena) imaju najmanje $\text{ceil}(m / 2)$ (nepraznih) sledbenika.
  - Koreni čvor, ako nije list, ima najmanje 2 sledbenika, a ako je istovremeno i list onda nema sledbenika (i stablo se sastoji samo od tog jednog čvora)
  - Svaki list sadrži najmanje $\text{ceil}(m / 2) - 1$ ključeva
- B-stablo je osnovna drvoidna indeksna struktura
- Sadrži podatke (ključeve tj. slogove) **na svim nivoima**
- Popunjenost stranice min 50%, u proseku oko 70%
- Modifikacije: B* stablo, B+ stablo, sa većom popunjenošću / razdvojenim indeksom od podataka / sekvencijalnošću nad podacima

B-stablo: primer - red 5

Operacije nad B-stablom: pretraživanje

- (1) Neka je stranica N - korena stranica
- (2) Pretražiti stranicu N na ključ Klj
- (3) Ako je ključ Klj nađen, pretraživanje uspešno
- (4) Inače,
  - Ako je stranica N list, pretraživanje je neuspešno
  - Inače, naći među ključevima $N.Kljucevi[0]$, $N.Kljucevi[1]$, $N.Kljucevi[2]$, ... , $N.Kljucevi[Br-1]$ najmanji ključ koji je veći od Klj ; neka je to ključ $N.Kljucevi[j]$; N postaje stranica na koju pokazuje pokazivač $N.Grane[j-1]$; preći na korak 2.
- Primer: pretražiti prethodno stablo na ključeve S , J , A

Operacije nad B-stablom: unošenje

- Pretražiti B-stablo ključem unošenja
- Ako ključ nije nađen, pretraga je završena u listu
  - (1) Ako ima mesta u listu, uneti ključ u list uz eventualna pomeranja
  - (2) Ako je list pun, treba ga “pocepati”:
    - (2.1) oko polovine ključeva ostaje na starom listu
    - (2.2) oko polovine ključeva ide na novi list desno od postojećeg
    - (2.3) srednji ključ se “penje” u roditeljski čvor, pomeraju se ključevi i pokazivači

Operacije nad B-stablom: unošenje (nast.)

- (3) Ako u roditeljskom (unutrašnjem) čvoru nema mesta, i on se “cepa”:
  - (3.1) oko polovine ključeva ostaje na starom čvoru
  - (3.2) oko polovine ključeva ide u novi čvor desno od postojećeg
  - (3.3.) srednji ključ se “penje” u roditeljski čvor, uz pomeranje ključeva i pokazivača (rekurzivno korak 3)
- (4) Ako se “pocepa” koreni čvor, srednji ključ ide u novi koreni čvor; visina stabla se povećava za 1
- Ako je ključ nađen – unošenje se ne vrši (slučaj bez duplikata)

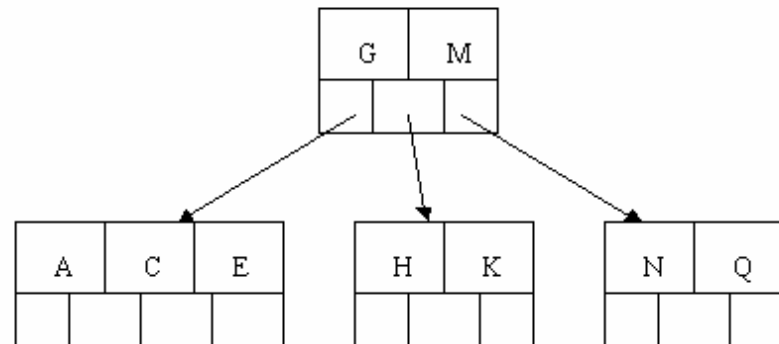
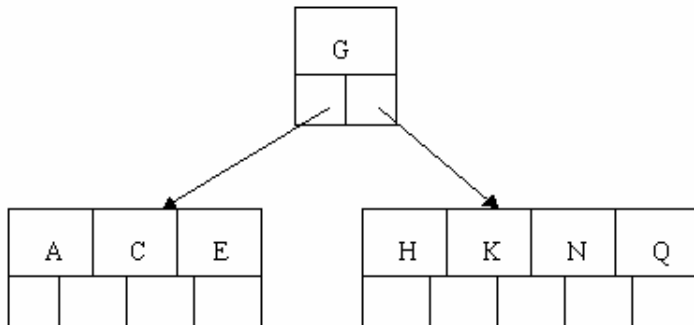
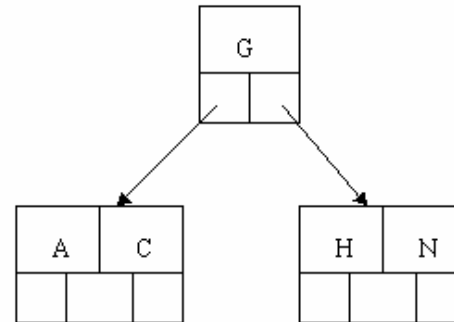
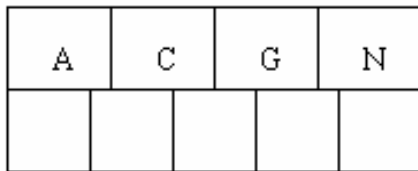
B-stablo: unošenje - primer

- Unose se sledeća slova u (na početku) prazno B stablo reda 5:
- C N G A H E K Q M F W L T Z D P R X Y S
- “Red 5” znači da čvor može da ima najviše 5 neposrednih sledbenika i 4 ključa (najmanje 3 neposredna sledbenika i 2 ključa).
- Svi čvorovi osim korena moraju da imaju najmanje 2 ključa (koren ima najmanje 1 ključ).
- Prva 4 slova (C N G A) se unose u isti (prvi) čvor:

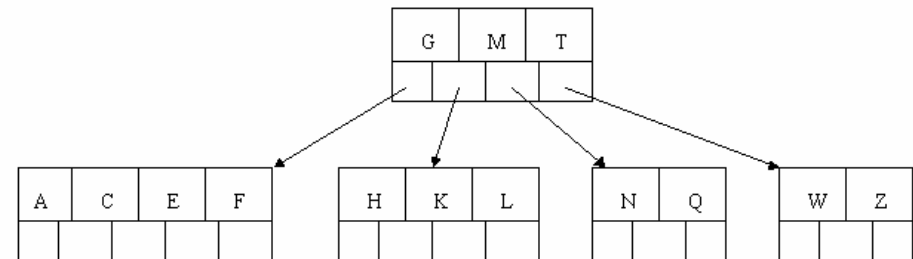
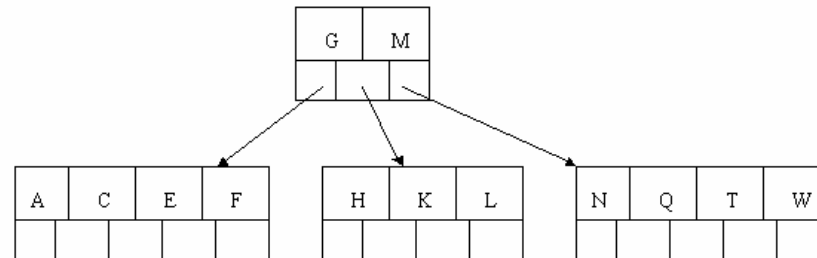
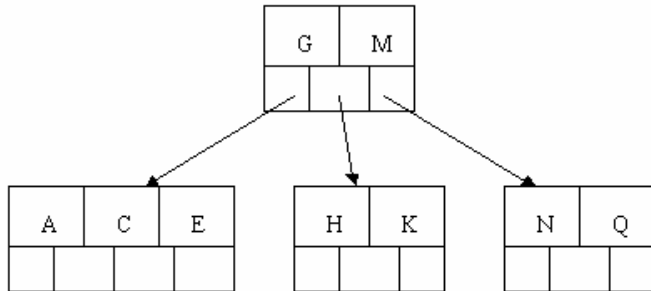
A	C	G	N

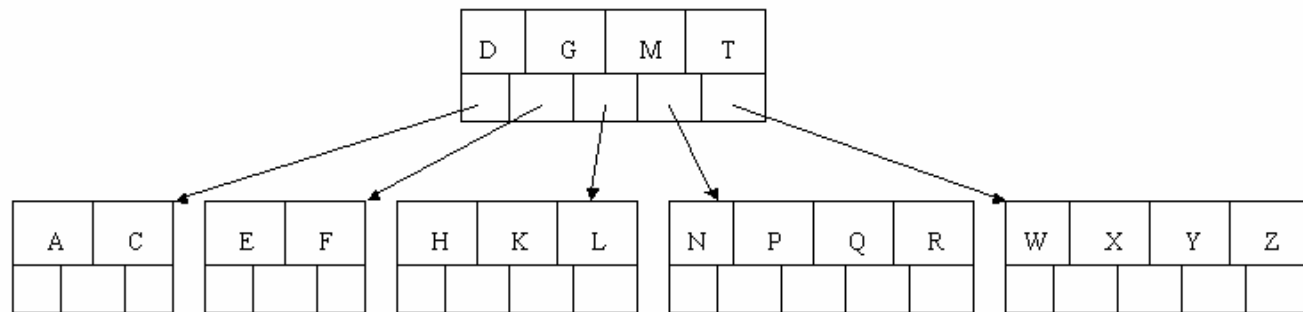
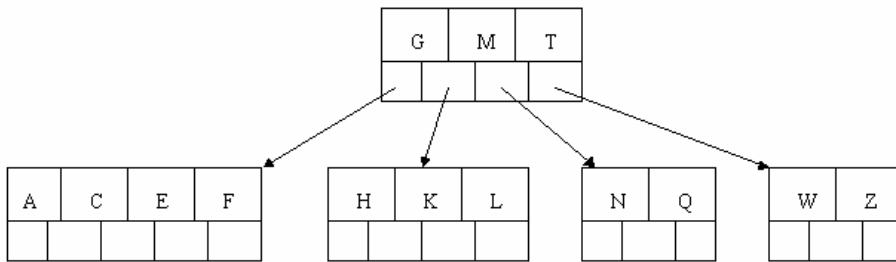
Unošenje ključeva H E K Q M: cepanje lista (H, 2), (M, 4)

Unošenje ključeva F W L T Z: cepanje lista (Z, 2)

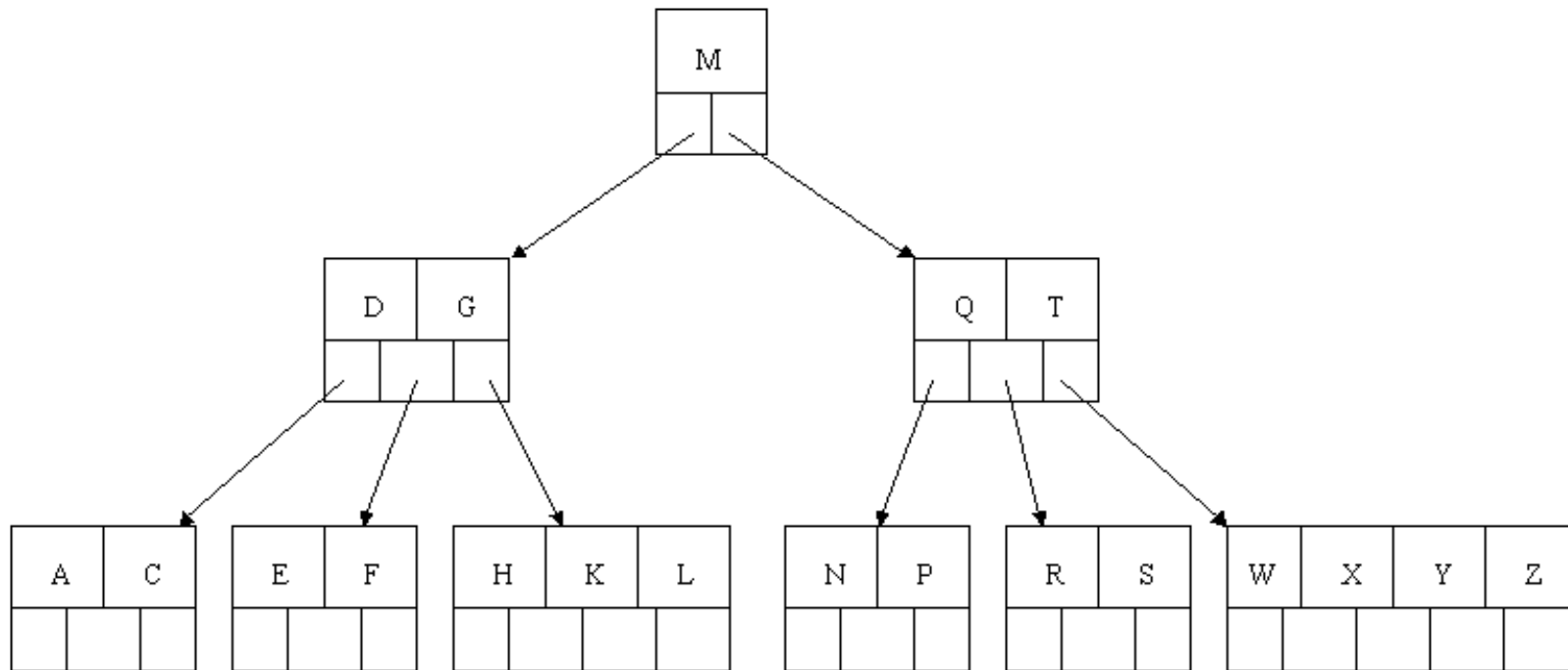

Unošenje ključeva D P R X Y: cepanje lista (D)

Unošenje ključa S:

cepanje lista i unutrašnje stranice;
novi koren, povećanje visine stabla

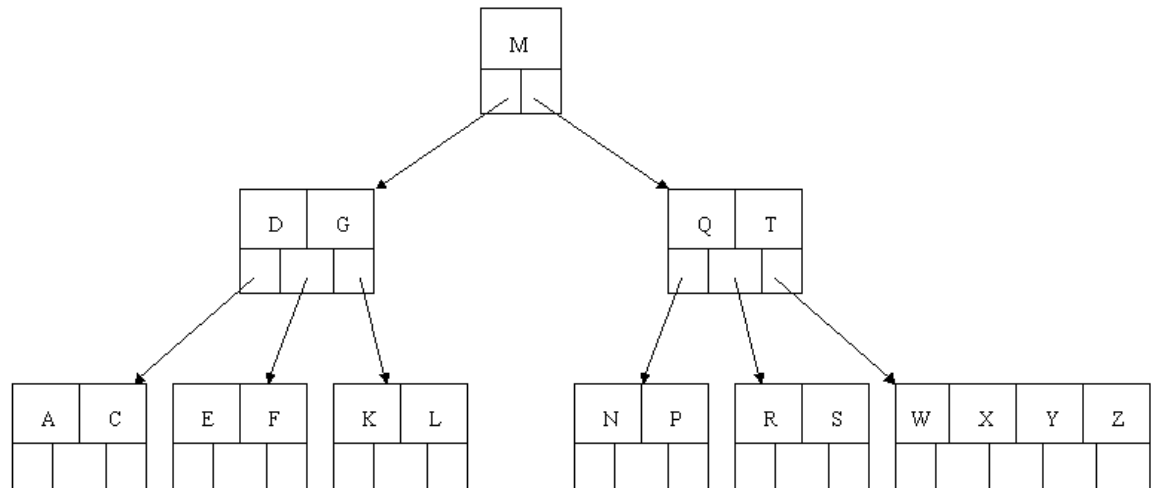
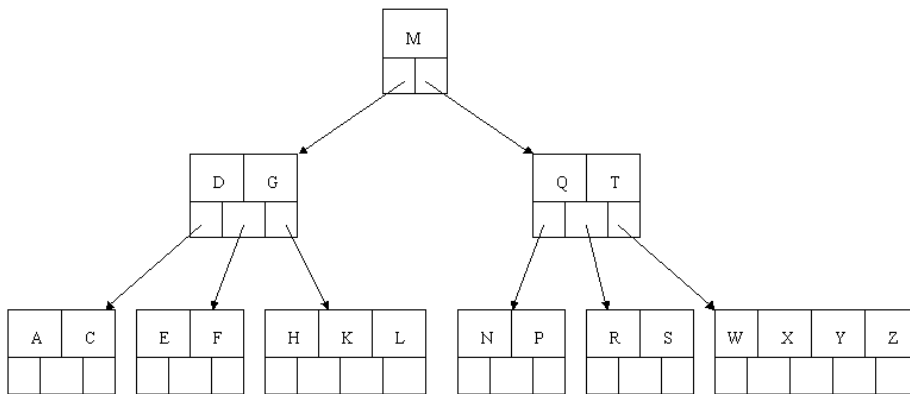

B-stablo: brisanje - algoritam

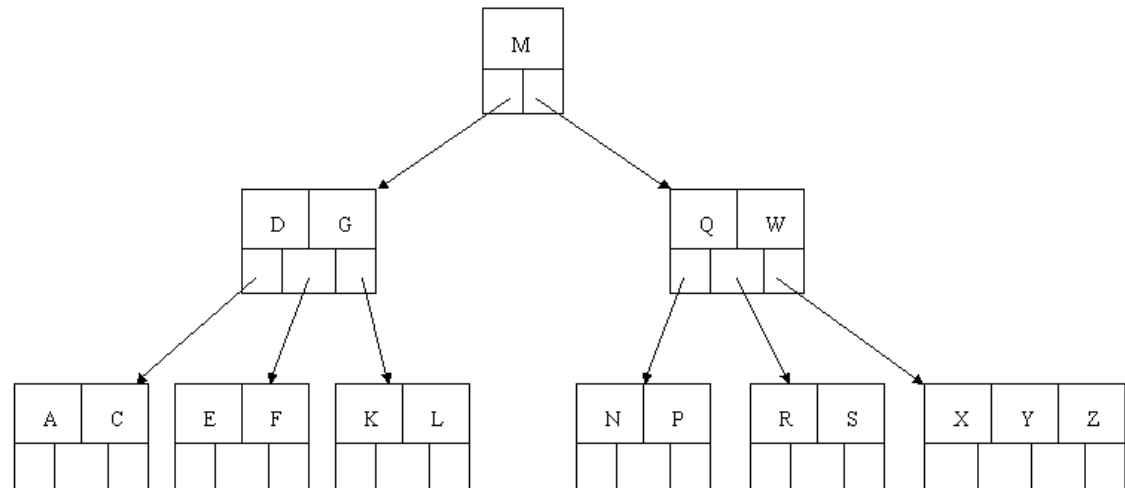
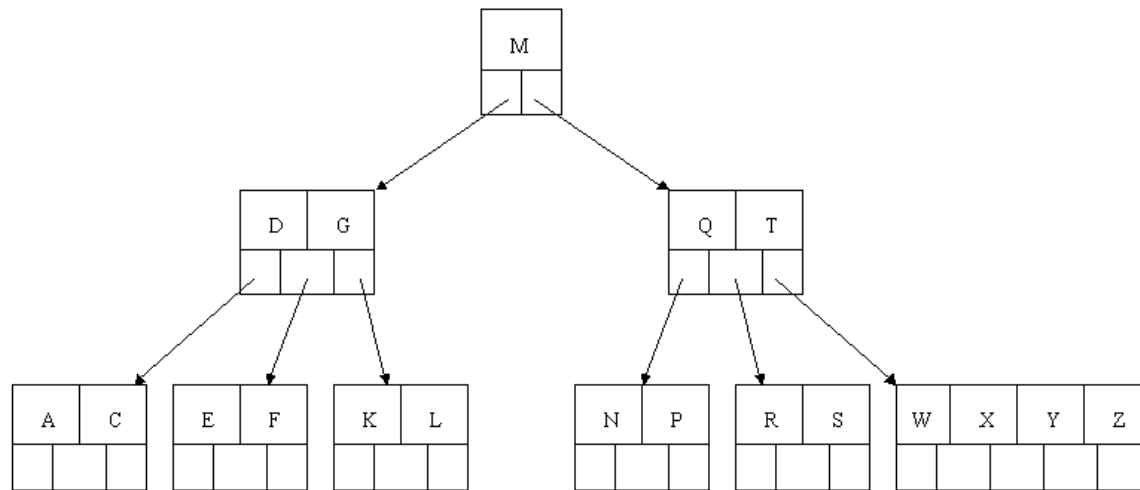
- Brisanje se uvek svodi na brisanje iz lista
- (1) Ako se briše ključ iz lista onda
  - (1.1) Ako ostaje dovoljno ključeva, vrši se samo pomeranje
  - (1.2) Ako ne ostaje dovoljno ključeva onda
    - (1.2.1) Ako susedni brat (čvor) ima “višak” ključeva, najmanji ključ iz desnog (odnosno najveći iz levog brata) se “penje” u čvor-prethodnik, a ključ iz prethodnika se “spušta” u čvor iz kojeg smo izbrisali ključ
    - (1.2.2) Ako nijedan susedni brat nema “višak” ključeva, čvor iz kojeg smo izbrisali ključ spaja se sa levim ili desnim bratom, uz dodavanje “razdvojnog” ključa iz čvora-prethodnika. Ako čvor-prethodnik nema dovoljno ključeva, vrši se rotacija preko njegovog čvora-prethodnika, ili spajanje sa bratom
- (2) Ako se briše ključ iz unutrašnjeg čvora, onda se umesto njega “penje” najmanji ključ iz njegovog sledbenika; ključ koji se penje briše se iz čvora u kome je bio – pravilo se primenjuje rekurzivno i svodi na brisanje iz lista

B stablo: brisanje - primer

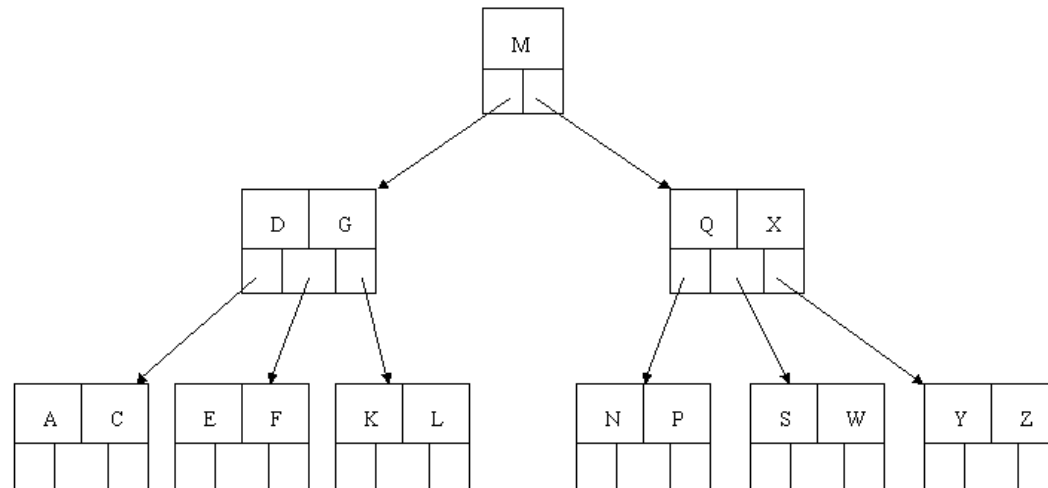
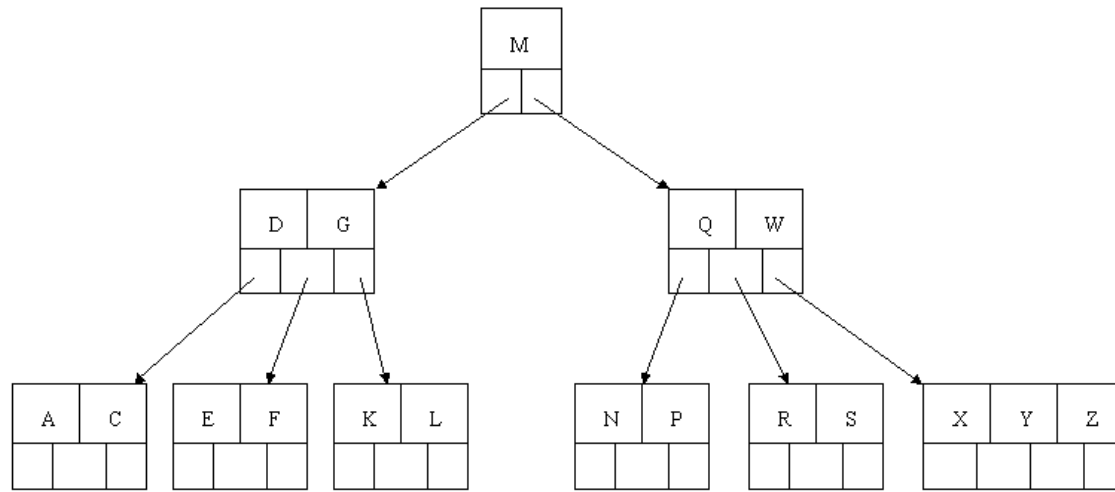
- Izbrisati ključ H (pravilo 1.1)

- Izbrisati ključ T (pravilo 2). Svodi se na brisanje, iz lista, neposrednog sledbenika u uređenju, W (“penje” se na mesto T)

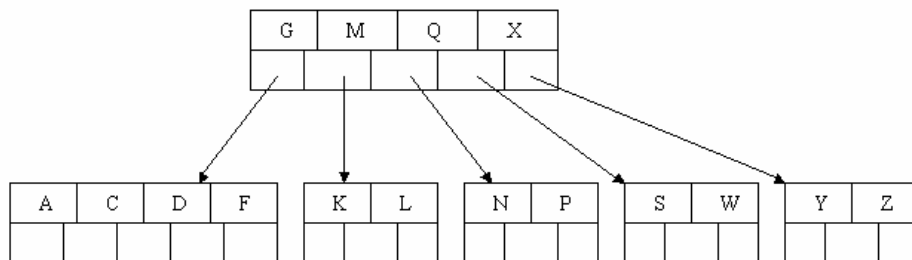
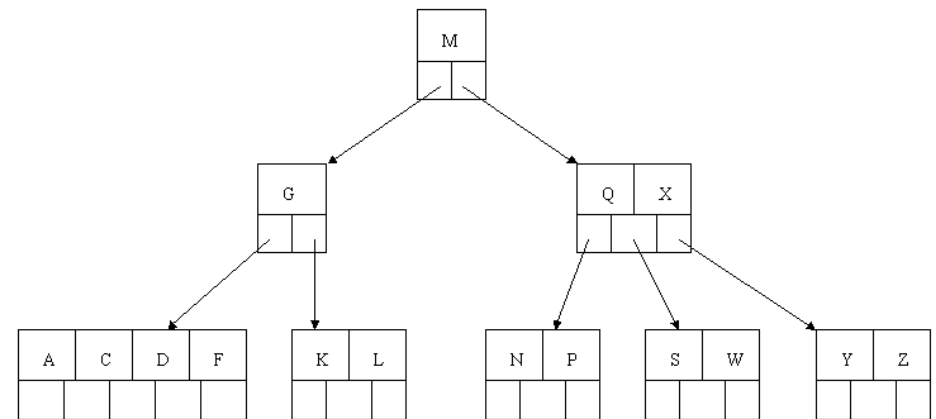
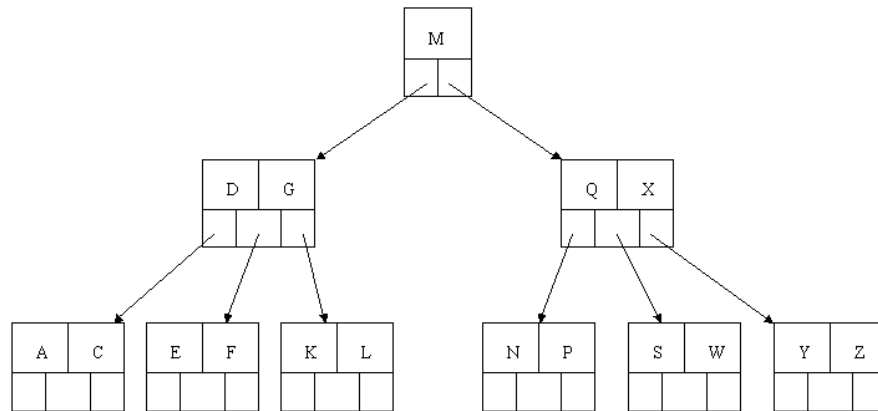

- Izbrisati ključ R (pravilo 1.2.1). Svodi se na “rotaciju”, tj. prelivanje iz desnog suseda (X, “penje se”) preko roditeljskog ključa W (spušta se)

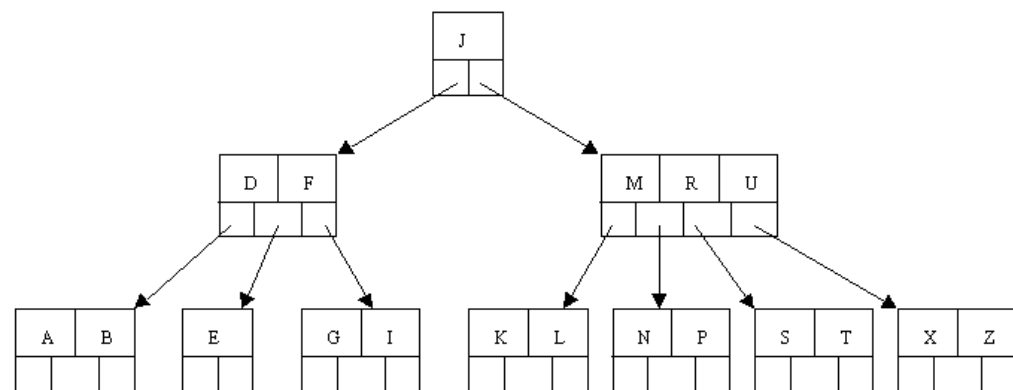
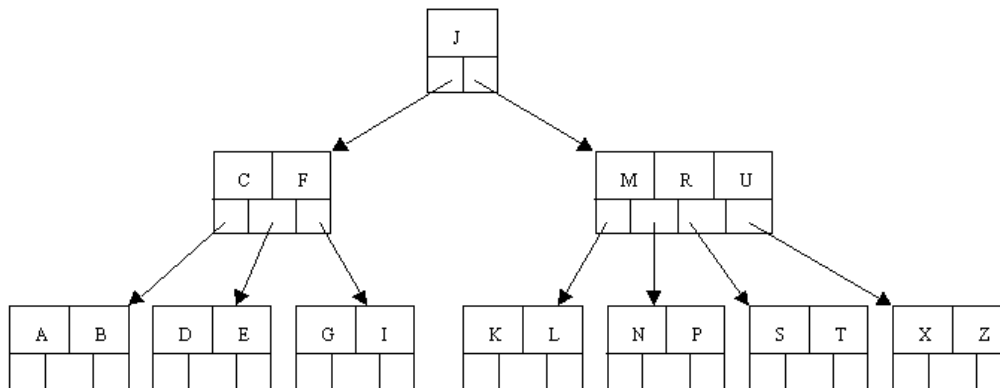

- Izbrisati ključ E (pravilo 1.2.2). Čvor se spaja sa levim bratom uz dodavanje ključa D iz roditeljskog čvora. Unutrašnji čvor sa ključem G spaja se sa bratom uz “spuštanje” ključa M. Visina drveta se smanjuje za 1.

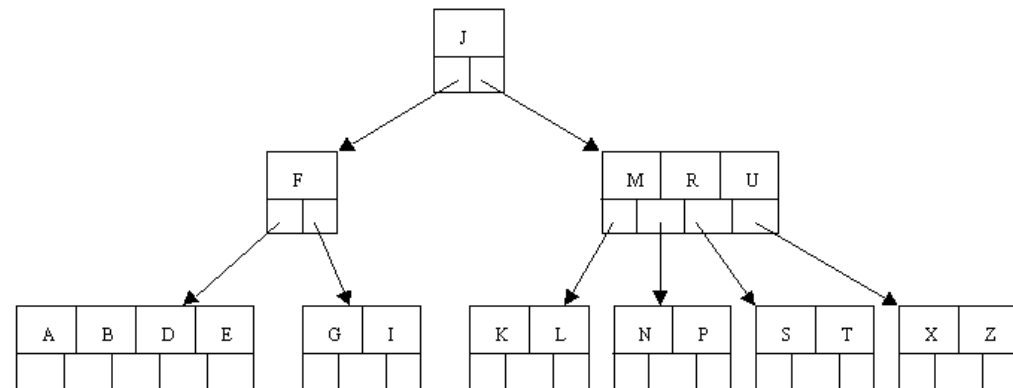
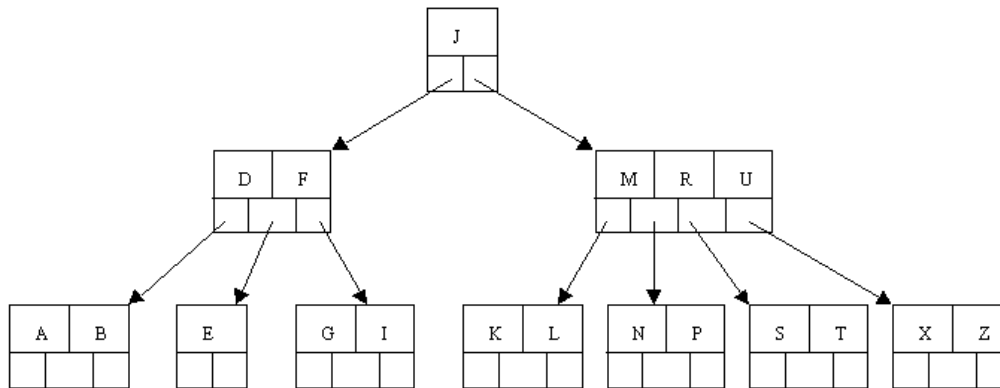

B-stablo – primer 2.

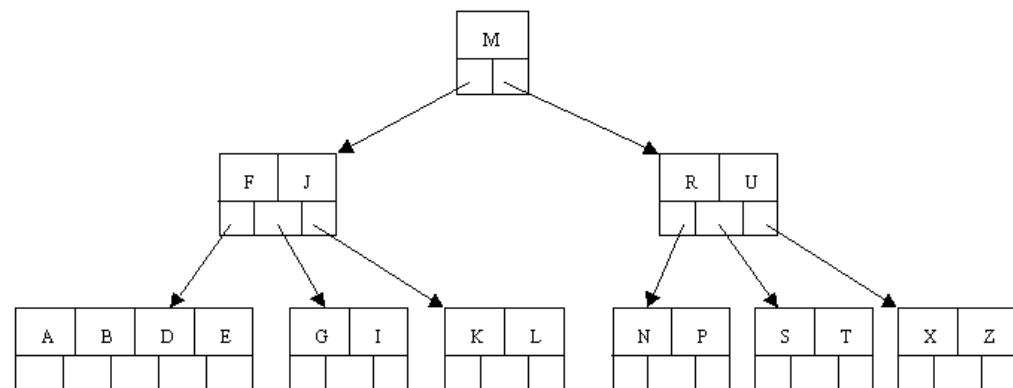
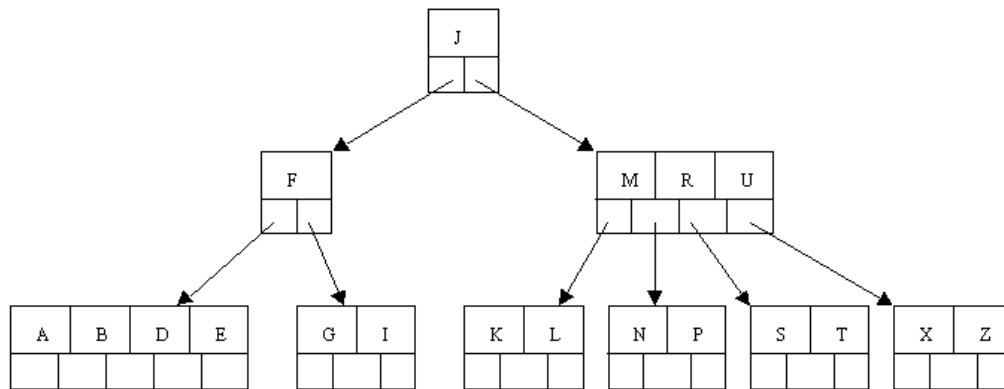
- Izbrisati ključ C – korak 1 (pravilo 2):

- Korak 2 (pravilo 1.2.2)

- Korak 3 (pravilo 1.2.2 – nast.). Čvor sa ključevima K, L promenio je prethodnika – i braću!

- <http://www.csanimated.com/animation.php?t=B-tree>
- <http://wiki.algoviz.org/AlgovizWiki/B-Trees>
- http://www.cs.hut.fi/Research/TRAKLA2/exercises/BTree_insert.html

B*-stablo

- Cepanje pune stranice u B-stablu je skupa operacija
- Umesto cepanja – “prelivanje” u susedne čvorove - braću
- B*-stablo pretrage reda m je balansirano stablo pretrage reda m za koje važi:
  - Svaki čvor, osim korena i listova, ima najmanje $(2m-1)/3$ neposrednih sledbenika (podstabala), što podiže popunjenost na najmanje $2/3$
  - Koren ima najmanje 2 neposredna sledbenika
  - Čvor koji nije list ima k neposrednih sledbenika i $k-1$ ključeva

B*-stablo - operacije

- Pretraživanje ključa je isto kao kod B-stabla
- Unošenje (uvek u list) – analogno unošenju u B-stablo, OSIM što:
  - Ako je list pun, pokušava se *prelivanje* desnim ili levim bratom:
    - urede se svi ključevi iz lista, izabranog brata, razdvojni ključ (iz neposrednog prethodnika) i ključ koji se unosi (ukupno $m-1+k+1+1$ ključeva)
    - $\text{floor}((m+k+1)/2)$ ključeva (manjih ili većih, u zavisnosti od toga da li se preliva iz desnog ili levog brata) ostaje na starom listu, a ostali idu u desni / levi brat (središnji se “penje”)
  - Ako prelivanje ne uspe, cepaju se 2 čvora (i puni list i njegov brat) na 3 čvora, tako što u prvi ide $\text{floor}((2m-2)/3)$, u drugi $\text{floor}((2m-1)/3)$ a u treći $\text{floor}((2m)/3)$ ključeva, a u čvor neposredni prethodnik idu dva razdvojna ključa
  - Prethodno pravilo se propagira po potrebi sve do korena

B*-stablo - operacije

- Brisanje: spajanje 3 čvora u 2 (ako je potrebno)
- Bolja popunjenost, manja visina i efikasnije operacije u odnosu na B-stabla

B^* -stablo - primer